

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های خبری

گزارش پژوهشی؛

موضوع:

"سهم توسعه صادرات محصولات دانش بنیان از قوانین کشور"

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: فاطمه حسینی

□ نکات برجسته پژوهش خبری

- ❖ در تولید محصولات و خدمات دانش نبیان نوآوری و خلاقیت سهم بیشتری نسبت به مواد اولیه دارد.
- ❖ در نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۹) افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش و فناوری داخلی به بیش از ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی کشور پیش بینی شده است.
- ❖ در قانون برنامه ششم توسعه، دستیابی به سهم ۵۰ درصدی محصولات با فناوری متوسط به بالا از کل محصولات صنعتی در نظر گرفته شده است.
- ❖ مطابق با قانون برنامه ششم توسعه، تا سال ۱۴۰۰ ایران باید به رتبه سوم در سهم صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات در منطقه دست یابد.
- ❖ ارزش محصولات صادراتی شرکت‌های دانش بنیان در پایان سال ۹۶، ۴۵۰ میلیون دلار بوده است.

□ مقدمه

اقتصاد دانش بنیان یکی از محورهای اصلی برنامه‌های توسعه‌ای کشورها است و در رتبه‌بندی‌های جهانی نیز به عنوان یکی از شاخص‌های رشد و توسعه کشورها مورد توجه است و به همین دلیل، اغلب کشورها سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در جهت توسعه تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان را سالهاست در دستور کار خود قرار داده‌اند چراکه ارزش افزوده اقتصادی ناشی از صادرات تولیدات دانش‌بنیان در مقایسه با دیگر صادرات تولیدی از جمله تولیدات خام باعث کسب درآمد به مراتب بیشتر برای کشورهای صاحب تولیدات با فناوری‌های برتر می‌شود و به پایدار اقتصاد نیز کمک شایان توجهی می‌کند. اهمیت این موضوع در کشور ما نیز موجب شده طی سال‌های اخیر توجه ویژه‌ای به حوزه دانش-بنیان و حمایت از تولید و صادرات محصولات و خدمات این حوزه در قوانین و اسناد بالادستی از سوی سیاستگذاران و قانونگذاران کشور صورت گیرد و در این راستا، مراکز پژوهشی و کارشناسان این حوزه نیز همواره به بحث و بررسی پیرامون این حوزه و راهکارهای توسعه و تقویت اقتصاد دانش بنیان از طریق تقویت تولید و صادرات محصولات این حوزه پرداخته‌اند. در این گزارش نیز، تلاش می‌شود میزان صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و سهم آنها از قوانین و سیاست‌های کلان بررسی شود.

□ تعریف مفاهیم

* **محصولات دانش بنیان:** به مجموعه کالاها و خدماتی دارای ویژگی‌های زیر باشد، محصول دانش‌بنیان می‌گویند:

- در طبقه فناوری‌های بالا و متوسط به بالا باشند؛
- عمده ارزش افزوده آن ناشی از دانش فنی و نوآوری فناورانه باشد؛
- تولید آن دارای پیچیدگی فنی بوده و نیازمند تحقیق و توسعه مداوم باشد.^۱

* **صادرات کالاها و خدمات دانش‌بنیان:** صادرات کالاها و خدمات دانش بنیان عبارت است از صادرات محصولات و فعالیت‌های منتج از فناوری‌های نوین که تولید، عرضه و صادرات آنها ارزش افزوده بیشتری نسبت به کالاها و خدمات معمول برای کشور ایجاد می‌نماید و در تولید آنها نوآوری و خلاقیت سهم بیشتری نسبت به مواد اولیه دارد.^۲

□ سهم محصولات دانش بنیان از قوانین و سیاست‌های کشور

یکی از محورهای تحقق اقتصاد دانش بنیان، تقویت تولید و توسعه صادرات محصولات دانش بنیان و حمایت از آن می‌باشد و این موضوع در قوانین و اسناد بالادستی بارها مورد توجه قرار گرفته است. با این حال، هرچند که تقریباً مجموعه کامل و جامعی از قوانین برای حمایت از اقتصاد دانش بنیان و توسعه تولید و صادرات کالاها و خدمات این حوزه وجود دارد، اما به دلیل وجود برخی مشکلات و چالش‌ها تاکنون آن طور که باید نتوانسته‌ایم مطابق با اهداف تعیین شده اقتصاد دانش بنیان در اسناد بالادستی حرکت کنیم. جدول زیر^۳ سیاست‌ها و قوانینی را که مرتبط با توسعه اقتصاد دانش بنیان تدوین شده است، به تفکیک بیان می‌دارد:

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی مرکز پژوهش‌های مجلس، (۹۴/۹/۵)

۲. پورتال سازمان توسعه تجارت

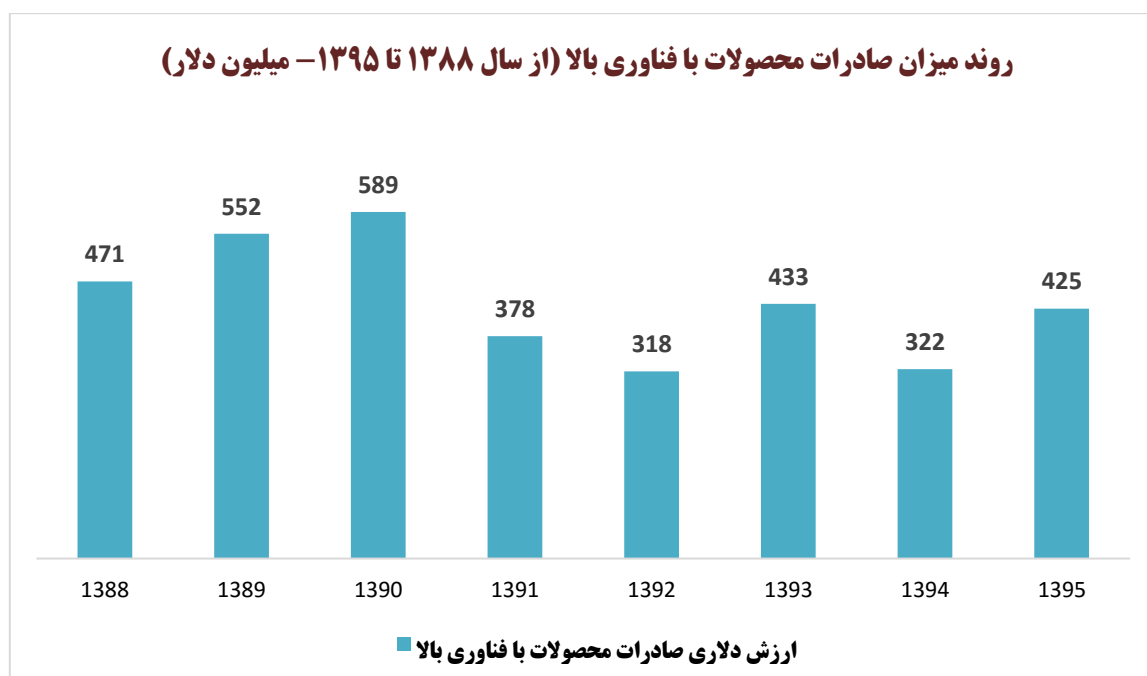
۳. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با «عنوان چالش‌ها و راهکارهای توسعه صادرات و خدمات دانش‌بنیان»، آذر ۹۷

موضوع	ماده/ بند	سیاست‌ها و قوانین (زمان ابلاغ/ تصویب)
افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان	بند «۲»	سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲)
حمایت همه جانبه هدفمند از صادرات کالاها و خدمات به تناسب ارزش افزوده ... تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌ها و ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات	بند «۱۰»	
دیپلماسی برای اهداف اقتصادی و گسترش همکاری با کشورهای منطقه	بند «۱۲»	
حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش‌بنیان	بند «۱-۶»	سیاست‌های کلی علم و فناوری (۱۳۹۳)
افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش پیشرفته و فناوری داخلی در تولید ناخالص داخلی با هدف دستیابی به سهم ۵۰ درصد	بند «۲-۵»	
انتقال دستاوردها و تجارب جهانی در فناوری‌های پیشرفته و صادرات از طریق سفارتخانه‌ها	اقدامات ملی توسعه علم و فناوری در کشور	نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۹)
حمایت از استقرار شرکت‌های علمی نوآور در مناطق آزاد به منظور توسعه صادرات، تسهیل راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان		
افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش و فناوری داخلی به بیش از ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی کشور		
کمک به بازاریابی و صادرات محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان		
تسهیل مراحل راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان اعم از اخذ پروانه و مجوز، امور واردات و صادرات و ...		
اعطای تسهیلات صادرات خدمات فنی و مهندسی	ماده (۱۶)، بند «خ»	قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (۱۳۹۵)
استرداد حقوق ورودی مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای تولیدات صادراتی توسط شرکت‌های دانش‌بنیان ظرف ۱۵ روز پس از صادرات	ماده (۲۲)	
تقویت فعالیت‌های تحقیق و توسعه بنگاه‌های اقتصادی با هدف افزایش تولید و ارتقای صادرات کالاها و خدمات دانش‌بنیان	ماده (۵۱)	
دانش بنیان کردن شیوه تولید و محصولات صنعتی و خدمات وابسته به آن، نشان سازی تجاری و تقویت حضور در بازارهای منطقه و جهان	بند «۲۷»	سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه کشور (۱۳۹۴)
اولویت دادن به حوزه‌های راهبردی صنعتی (از قبیل صنایع نفت، گاز، پتروشیمی، حمل‌ونقل، مواد پیشرفته، ساختمان، فناوری اطلاعات و ...)	بند «۲۸»	

ارتباطات، هوافضا، دریا، آب و کشاورزی) و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در آنها		
گسترش همکاری و تعامل در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و توسعه تجارت و صادرات محصولات دانش بنیان	بند «۷۹»	
اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل برای صادرات، توسعه بازارهای صادراتی خدمات فنی و مهندسی و اعزام نیروی کار	ماده (۴)، بندهای «پ» و «ذ»	قانون برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵)
حمایت مالی از پژوهش‌های تقاضامحور به منظور افزایش تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان	ماده (۶۴)، بندهای «ج» و «چ»	
دستیابی به سهم ۵۰ درصدی محصولات با فناوری متوسط به بالا از کل محصولات صنعتی	ماده (۶۶)	
سهم ۵ درصدی محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی		
رتبه سوم در سهم صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات در منطقه تا سال ۱۴۰۰		
تقویت دیپلماسی اقتصادی با تمرکز بر ورود به بازارهای جهانی برای صادرات کالا و خدمات فنی و مهندسی	ماده (۱۰۵)، بند «پ»	
تدوین برنامه توسعه تولید محصولات دانش‌بنیان به منظور افزایش تولید و کسب و گسترش سهم بین‌المللی در صادرات محصولات دانش بنیان	ماده (۴۳)	قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (۱۳۹۴)
معافیت شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت ۱۵ سال	ماده (۳)، بند «الف»	قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها و اختراعات (۱۳۸۹)
حمایت مادی جهت حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی، کمک به راه‌اندازی مراکز فروش و بازاریابی در بازارهای هدف، پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت نشان‌های تجاری در بازارهای هدف	مواد (۴)، (۶) و (۷)	بسته حمایت از صادرات غیرنفتی (۱۳۹۶)
اعطای جوایز صادراتی با اولویت صادرات گروه کالایی فناوری بالا و دانش‌بنیان		
پرداخت جایزه صادراتی به خدمات فنی و مهندسی اولویت‌دار		

□ آمار صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان

میزان صادرات محصولات با فناوری بالا یکی از شاخص‌های مهم میزان تحقق اقتصاد دانش‌بنیان است و به عنوان یکی از زیرهای «شاخص جهانی نوآوری» و «شاخص دستیابی به فناوری» مطرح است.^۱ با این حال، اگرچه در سیاست‌ها، اسناد و قوانین بالادستی بر تولید و صادرات محصولات با فناوری بالا و بیان صریح مقادیر کمی آن تأکید شده است، اما مرجع مشخصی برای محاسبه و گزارش‌دهی منظم شاخص صادرات محصولات با فناوری بالا وجود ندارد و آمار رسمی وضعیت کشور در این خصوص نیز مشخص نیست و نهادها و سازمان‌های مختلف آمار متفاوتی را منتشر می‌کنند. این موضوع خود یکی از معضلاتی است که بررسی میزان تحقق اقدامات صورت گرفته با اهداف تعیین شده را دچار مشکل می‌کند و مانع از سیاستگذاری و برنامه‌ریزی مناسب در جهت تحقق اقتصاد دانش بنیان در راستای برنامه ششم توسعه و افق ۱۴۰۴ می‌شود. به طور مثال، روند میزان صادرات محصولات با فناوری بالا براساس آمار گمرک ج.ا.ا به شرح زیر است:

البته هر چند که نرم‌افزارها و تجهیزات نظامی و دفاعی از مصادیق محصولات با فناوری بالا هستند اما در گزارش‌های سالیانه گمرک پوشش داده نمی‌شوند. خدمات فناوری اطلاعات نیز از دیگر مصادیق مهم خدمات دانش بنیان است که در آمار گمرک لحاظ نمی‌شود و از سوی اتحادیه صادرکنندگان نرم‌افزار اعلام می‌شود.

از سوی دیگر، آمار معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری اعداد دیگری را نشان می‌دهد که اختلاف قابل توجهی با آمار ارائه شده از سوی گمرک ج.ا.ا دارد. **براین اساس ارزش صادرات شرکت‌های دانش بنیان در سال ۱۳۹۰ حدود ۲۸۰ میلیون دلار بوده که در سال ۱۳۹۵ با حدود ۴۴ درصد افزایش به ۴۰۳ میلیون دلار رسیده است.**^۲ همچنین، به گفته سورنا ستاری معاون علمی و فناوری رئیس جمهوری ارزش محصولات صادراتی

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با عنوان «بررسی شاخص صادرات محصولات با فناوری بالا در ایران»، خرداد ۹۶

۲. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با «عنوان چالش‌ها و راهکارهای توسعه صادرات و خدمات دانش‌بنیان»، آذر ۹۷

□ دسته‌بندی کالاها و خدمات دانش بنیان

یکی از اقداماتی که هر ساله دبیرخانه کارگروه ارزیابی و تشخیص صلاحیت شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و نظارت بر اجراء، انجا می‌دهد، تهیه فهرستی از کالاها و خدمات دانش بنیان براساس فضای واقعی فناوری و تولید در کشور است تا براساس آن بتوان هم حمایت مؤثرتر از شرکت‌هایی که کالاها و خدمات دانش بنیان را تولید می‌کنند انجام داد و هم در سیاستگذاری و برنامه‌ریزی راهنمای مسئولان امر باشد. در این راستا، براساس آخرین دسته‌بندی این دبیرخانه از حوزه محصولات و خدمات دانش بنیان، ۹ دسته کالا و خدمات شناسایی مطابق با جدول زیر^۲ ارائه شده است:

ردیف	دسته فناوری	حوزه کالا و خدمات دانش بنیان
۱	فناوری زیستی	غذایی
		کشاورزی، دامی و گیاهی
		صنعتی و محیط زیست
		زیست فناوری مولکولی
۲	مواد پیشرفته و محصولات مبتنی بر فناوری‌های شیمیایی	فناوری نانو
		مواد پیشرفته (سرامیک‌ها، فلزات، کامپوزیت‌ها و پلمیرها)
		محصولات مبتنی بر فناوری‌های شیمیایی
۳	سخت‌افزارهای برق و الکترونیک، لیزر و فوتونیک	بسته‌های دانش فنی واحدهای پالایشی و پتروشیمی
		سخت‌افزارهای الکترونیکی و رایانه‌ای
		میکروالکترونیکی
		مدارهای الکترونیکی
		تولید
		انتقال
		توزیع
		ماشین‌های الکتریکی
		الکترونیک قدرت
		اندازه‌گیری و ابزار دقیق
		سامانه‌های کنترل و اتوماسیون صنعتی
		تجهیزات ارتباطی، مخابراتی، اویونیک و هوافضا
		لیزر و فوتونیک

۱. پایگاه خبری العالم، ۸ اردیبهشت ۱۳۹۷

۲. پورتال معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، کارگروه ارزیابی و تشخیص صلاحیت شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و نظارت بر اجراء

حوزه فناوری اطلاعات	فناوری اطلاعات و ارتباطات و نرم افزارهای رایانه‌ای	۴
محتوای دیجیتال		
امنیت فضای تبادل اطلاعات		
ماشین‌آلات و تجهیزات پیشرفته صنعت نفت و گاز	ماشین‌آلات و تجهیزات پیشرفته	۵
تجهیزات پیشرفته نیروگاه‌های تجدیدپذیر		
طراحی و ساخت نیروگاه‌های تجدیدناپذیر		
ماشین‌های دوار و تجهیزات وابسته		
تجهیزات پیشرفته هسته‌ای		
هواگردها، تجهیزات و سازه‌های هوافضا		
سامانه‌های پیشرفته بهینه‌سازی انرژی		
تجهیزات پیشرفته ساخت، ماشین‌کاری و عملیات حرارتی		
طراحی و ساخت سامانه‌ها و تجهیزات پیشرفته هیدرولیکی و پنوماتیکی		
تجهیزات پایش، نگهداری و تعمیرات		
تجهیزات ساخت و تولید مواد و محصولات سرامیکی		
تجهیزات ساخت و تولید مواد و محصولات پلیمری		
تجهیزات ساخت و تولید مواد و محصولات کامپوزیتی		
تجهیزات ساخت و تولید مواد و محصولات فلزی		
تجهیزات نانوفناوری		
تجهیزات زیست فناوری		
تجهیزات داروسازی		
تجهیزات و سامانه‌های علوم شناختی		
تجهیزات شناختی بالینی		
تجهیزات عمومی		
تجهیزات آزمایشگاهی		
شبیه‌سازهای هوشمند		
خدمات تخصصی آزمایشگاهی مشروط به عضویت در شبکه آزمایشگاهی فناوری‌های راهبردی		
مواد اولیه دارویی	داروهای پیشرفته	۶

راديو داروها		
اشكال دارويي(دارو رساني)		
داروهای عصبی شناختی		
آرایشی و بهداشتی		
داروهای با منشأ گیاهی		
داروهای با منشأ طبیعی		
مکمل‌های دارویی		
دارو و فرآورده‌های بیولوژیک		
دارو و فرآورده‌های طبیعی		
نانو پزشکی		
تجهیزات و ملزومات پزشکی	وسایل، ملزومات و تجهیزات پزشکی	۷
تجهیزات، مواد و ملزومات دندان پزشکی		
تجهیزات و مواد آزمایشگاه طبی		
تجهیزات بیمارستانی		
تجهیزات پیشرفته آزمون کالیراسیون تجهیزات پزشکی		
معدن	محصولات پیشرفته سایر حوزه‌ها	۸
ساختمان و مسکن		
راه‌سازی		
ریلی		
صنایع دریایی		
کشاورزی، دامپروری و گیاهان دارویی		
هوا و اقلیم، آب، خاک و فرسایش		
صنایع غذایی		
صنایع نرم و هویت‌ساز و فرهنگی		
خدمات تجاری‌سازی	خدمات تجاری‌سازی	۹
خدمات شتاب‌دهی کسب‌وکار		
خدمات سیاست‌گذاری		

□ چالش‌ها و راهکارهای توسعه صادرات دانش‌بنیان

همان‌طور که پیش از این بیان شد، در اکثر حوزه‌ها موضوعی مربوط به توسعه صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان سیاست‌ها و قوانین مشخصی وجود دارد، بنابراین، به نظر می‌رسد بخش زیادی از چالش‌ها متأثر از عدم اجرای صحیح قوانین موجود است. برای درک بهتر و دقیق‌تر از چالش‌های موجود و راهکارهای رفع آن، در جدول زیر^۱، چالش‌ها و راهکارها به تفکیک حوزه موضوعی و سیاست‌ها و قوانین موجود در آن حوزه ارائه می‌شود:

حوزه موضوعی	سیاست‌ها و قوانین	چالش‌ها	راهکارها
زیرساخت تولید محصولات و خدمات دانش‌بنیان	<ul style="list-style-type: none"> • سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲)، بند «۲»: - افزایش صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان - دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان • نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۹): - حمایت از بازاریابی برای محصولات نوآورانه، اطلاع‌رسانی نیازهای آینده آنها - حمایت از استقرار شرکت‌های علمی نوآور در مناطق آزاد به منظور توسعه صادرات، تسهیل راه‌اندازی و فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان - کمک به بازاریابی و صادرات محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان 	<ul style="list-style-type: none"> - عدم حمایت لازم از فعالیت‌های تحقیق و توسعه در صنایع تولیدی - عدم شناخت نسبت به حوزه‌ها و بازارهای صادراتی دارای پتانسیل در کشور - عدم بهره‌برداری کامل از ظرفیت شرکت‌های دانش‌بنیان در جهت افزایش صادرات محصولات دانش‌بنیان 	<ul style="list-style-type: none"> - بررسی عملکرد شرکت‌های دانش‌بنیان در حوزه صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان - ارزیابی توانمندی‌های تولید و برآورد پتانسیل شرکت‌های دانش‌بنیان جهت تحقق اهداف صادراتی - اجباری کردن رعایت استانداردهای معمول بین‌المللی در تولیدات داخلی - شناسایی روزآمد موانع پیش روی شرکت‌های دانش‌بنیان در امر صادرات - استقرار و به روزرسانی سامانه عرضه و تقاضای محصولات و خدمات دانش‌بنیان صادراتی - توسعه بانک‌های اطلاعاتی در راستای حمایت اطلاعاتی از شرکت‌های صادراتی

۱. گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس با «عنوان چالش‌ها و راهکارهای توسعه صادرات و خدمات دانش‌بنیان»، آذر ۹۷

راهکارها	چالش‌ها	سیاست‌ها و قوانین	حوزه موضوعی
		<ul style="list-style-type: none"> - افزایش سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش و فناوری داخلی به بیش از ۵۰ درصد تولید ناخالص داخلی کشور • سیاست‌های کلی علم و فناوری (۱۳۹۳)، بندهای «۱-۶» و «۵-۲»: - حمایت از تولید و صادرات محصولات دانش بنیان - دستیابی به سهم ۵۰ درصدی سهم تولید محصولات و خدمات مبتنی بر دانش پیشرفته و فناوری داخلی در تولید ناخالص داخلی • سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه کشور (۱۳۹۴)، بندهای «۲۷» و «۲۸»: - دانش بنیان نمودن شیوه تولید، محصولات و خدمات - توسعه صادرات، نشان‌سازی تجاری و افزایش ضریب نفوذ فناوری‌های پیشرفته در حوزه راهبردی صنعتی • قانون برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵)، ماده 	

راهکارها	چالش‌ها	سیاست‌ها و قوانین	حوزه موضوعی
		<p>(۴):</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی و اعزام نیروی کار • قانون برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵)، ماده «۶۶»: - دستیابی به سهم ۵۰ درصدی محصولات با فناوری متوسط به بالا از کل محصولات صنعتی - سهم ۵ درصدی محصولات با فناوری متوسط به بالا از تولید ناخالص داخلی - رتبه سوم در سهم صادرات محصولات با فناوری بالا از کل صادرات در منطقه تا ۱۴۰۰ • قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (۱۳۹۴)، ماده (۴۳): - کسب و گسترش سهم بین‌المللی در صادرات دانش بنیان • قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (۱۳۹۵)، ماده (۵۱): 	

راهکارها	چالش‌ها	سیاست‌ها و قوانین	حوزه موضوعی
		<ul style="list-style-type: none"> - حمایت از ایجاد، توانمندسازی و توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان - تقویت فعالیت‌های تحقیق و توسعه بنگاه‌های اقتصادی با هدف افزایش تولید، تحریک تقاضا و ارتقای صادرات کالاها و خدمات دانش بنیان 	
<ul style="list-style-type: none"> - تقویت مذاکرات دیپلماتیک با کشورهای هدف صادراتی جهت انعقاد موافقتنامه‌های دو یا چندجانبه ترجیحی و تجارت ترجیحی - بررسی تأثیر قوانین و مقررات بین‌المللی و پیوستن به سازمان‌ها(نظیر سازمان تجارت جهانی) یا معاهدات(نظیر تریپس) بر میزان صادرات دانش بنیان - آموزش و تقویت رایزنان بازرگانی در بازارهای هدف صادراتی - فعال سازی دیپلماسی اقتصادی در جهت توسعه صادرات به عنوان مأموریت وزارت امور خارجه(حضور فعال کارشناسان اقتصادی در سفارتخانه-های ایران در کشورهای هدف) - برقراری تعاملات پایدار سیاسی با کشورهای هدف و دیپلماسی اقتصادی مؤثر - برقراری روابط کارگزاری بانکی با سایر کشورها - برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی تولیدات ایران در کشورهای هدف 	<ul style="list-style-type: none"> - چالش‌های فرامرزی شامل قوانین و مقررات بین‌المللی تأثیرگذار، روابط سیاسی بین‌المللی - ضرورت تغییر رویکرد وظایف رایزنان بازرگانی و سفرای ایران در کشورهای هدف 	<ul style="list-style-type: none"> • سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی(۱۳۹۲)، بند «۱۲»: - استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای و دیپلماسی برای اهداف اقتصادی و گسترش همکاری با کشورهای منطقه • سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه کشور(۱۳۹۴)، بند «۷۹»: - گسترش همکاری در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها - توسعه صادرات محصولات دانش بنیان • قانون برنامه ششم توسعه(۱۳۹۵)، ماده (۱۰۵) بند «پ»: 	<p>دیپلماسی اقتصادی و سیاسی</p>

راهکارها	چالش‌ها	سیاست‌ها و قوانین	حوزه موضوعی
<ul style="list-style-type: none"> - حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی معتبر خارج از کشور و نمایشگاه‌های اختصاصی در بازارهای هدف - ارزیابی و اولویت‌بندی بازارهای کشورهای هدف (با تمرکز بر کشورهای همسایه) و حوزه‌های مورد تقاضا در آنها - تغییر رویکرد در اعزام و پذیرش هیئت‌های تجاری از ترکیب‌های عمومی به تخصصی و فوق تخصصی - کمک به راه اندازی مراکز تجاری فروش و بازاریابی محصولات صادراتی ایرانی در بازارهای هدف - تهیه اطلاعات بازارهای هدف به طور مستمر (قوانین، مقررات، استانداردها، سلیق مصرف‌کنندگان، نظام توزیع اعم از عمده و خرده فروش، تعرفه‌ها، نظام قیمت گذاری و ...) - ترویج و گسترش همکاری در زمینه تحقیق و توسعه با دانشگاه‌ها، مؤسسات و سازمان‌های آموزشی داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی مرتبط با فناوری برتر و تجاری‌سازی یافته‌های تحقیقی آنها 		<ul style="list-style-type: none"> - تقویت دیپلماسی اقتصادی با تمرکز بر ورود به بازارهای جهانی برای صادرات کالا و خدمات فنی و مهندسی • قانون برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵)، ماده (۶۴) بند «ج»: - تسهیل مشارکت شرکت‌های دانش‌بنیا در زنجیره تولید بین‌المللی • نقشه جامع علمی کشور (۱۳۸۹)، اقدامات ملی توسعه علم و فناوری در کشور: - انتقال دستاوردها و تجارب جهانی در فناوری‌های پیشرفته و صادرات از طریق سفارتخانه‌ها • بسته حمایت از صادرات غیرنفتی (۱۳۹۶)، ماده (۶): - حمایت مادی جهت حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی، کمک به راه‌اندازی مراکز فروش و بازاریابی در بازارهای هدف، پرداخت بخشی از هزینه‌های ثبت نشان‌های تجاری در بازارهای هدف 	

حوزه موضوعی	سیاست‌ها و قوانین	چالش‌ها	راهکارها
زیرساخت مدیریت داخلی	<ul style="list-style-type: none"> سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (۱۳۹۲)، بند «۱۰»: تسهیل مقررات و گسترش مشوق‌ها و ایجاد ثبات رویه و مقررات در مورد صادرات 	<ul style="list-style-type: none"> موازی کاری نهادهای ذیربط عدم انسجام بسته‌های حمایتی، پراکندگی ابزارها و سیاست‌های مربوط به حمایت از صادرات دانش بنیان عدم وجود نهاد متولی مشخص برای اندازه گیری، گزارش دهی و پایش منظم حجم صادرات دانش بنیان 	<ul style="list-style-type: none"> شفاف سازی و تفکیک وظایف و اختیارات نهادها و سازمان‌های ذیربط کاهش تعداد مراکز تصمیم گیری در مورد صادرات و تعیین نهاد متولی صادرات در جهت ایجاد مدیریت واحد و یکپارچه تعیین متولی اندازه گیری، گزارش دهی و پایش منظم حجم صادرات دانش بنیان ارائه تعریف محصولات و خدمات دانش بنیان و مصادیق آنها در تطابق با معیارها و طبقه بندی های بین‌المللی تصویب و تدوین چارچوب شناسایی و کدگذاری و فهرست روزآمد محصولات و خدمات دانش بنیان پایش منظم میزان صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان در بخش نظامی و غیرنظامی
شرایط اقتصادی، مشوق‌ها، جوایز صادراتی، معافیت‌های مالی و حمایت‌های گمرکی	<ul style="list-style-type: none"> قانون احکان دائمی برنامه‌های توسعه کشور (۱۳۹۵)، ماده (۱۶)، بند «خ»: اعطای تسهیلات صادرات خدمات فنی و مهندسی به شرکت‌های ایرانی برنده در مناقصه‌های خارجی قانون برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵)، بند «ج»: حمایت مالی از پژوهش‌ها جهت افزایش صادرات محصولات و خدمات دانش بنیان 	<ul style="list-style-type: none"> عدم ثبات در تأمین مالی منابع قابل تهاتر نبودن جوایز صادراتی با مالیات شرکت‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> نظارت بر عملکرد قوانین مصوب در راستای تأمین مالی منابع صندوق توسعه ملی، منابع بانکی و منابع بودجه ارائه تسهیلات ارزی به خریداران خارجی کالاها و خدمات ایرانی در قالب اعتبار خریدار ایجاد ثبات در بازار ارز تأمین سرمایه در گردش شرکت‌های صادراتی فعال در زمینه صادرات مجدد کالا و صادرات خدمات فنی و مهندسی، مطابق رویه‌های موجود صندوق بررسی راهبردهای بانک مرکزی در خصوص کاهش هزینه‌های بالای

راهکارها	چالش‌ها	سیاست‌ها و قوانین	حوزه موضوعی
<p>مبادلات تجاری و عدم استفاده از ظرفیت پیمان‌های پولی دوجانبه و ارزش دیجیتال و نظایر آن و پیش‌بینی آن در بسته حمایتی سال ۱۳۹۷</p> <p>- کمک به پرداخت هزینه‌های ثبت نشان‌های تجاری ایرانی در بازارهای هدف</p> <p>- کمک به پرداخت هزینه‌های تبلیغات، بازاریابی، اطلاع‌رسانی، آموزش و فرهنگ سازی در حوزه صادرات</p> <p>- عملیاتی شدن انواع مشوق‌های صادراتی مستقیم و غیرمستقیم</p> <p>- حمایت از شرکت‌های بزرگ صادراتی، شرکت‌های بازرگانی تخصصی و یا عمومی صادراتی</p> <p>- زمینه‌سازی امکان استفاده از معافیت‌های مالیاتی برای صادرکنندگان خدمات فنی و مهندسی</p> <p>- تسریع در استرداد مالیات بر ارزش افزوده پرداختی به صادرکنندگان از محل درآمدهای جاری گمرکی</p> <p>- تسهیل ورود موقت مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای به کار رفته در تولید کالاهای صادراتی در قالب ماده (۵۱) قانون امور گمرکی</p> <p>- تسهیل استرداد حقوق ورودی مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای به کار رفته در تولید کالاهای صادراتی</p> <p>- ایجاد مسیر سبز به منظور ترخیص و خروج کالاهای صادراتی در کلیه مبادی گمرکی</p>		<ul style="list-style-type: none"> • قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان و تجاری سازی نوآوری‌ها و اختراعات (۱۳۸۹)، ماده (۳) بند «الف»: - معافیت شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان از پرداخت مالیات، عوارض، حقوق گمرکی، سود بازرگانی و عوارض صادراتی به مدت ۱۵ سال • بسته حمایت از صادرات غیرنفتی (۱۳۹۶)، مواد (۴) و (۶) و (۷): - مبلغ ۱۲۰۰ میلیارد ریال برای اعطای جوایز صادراتی با اولویت صادرات گروه کالایی فناوری بالا و دانش بنیان - پرداخت جایزه صادراتی به خدمات فنی و مهندسی اولویت‌دار • قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (۱۳۹۵)، ماده (۲۲): - استرداد حقوق ورودی مواد اولیه و کالاهای واسطه‌ای تولیدات صادراتی توسط شرکت‌های دانش بنیان ظرف ۱۵ روز پس 	

راهکارها	چالش‌ها	سیاست‌ها و قوانین	حوزه موضوعی
<ul style="list-style-type: none"> - تسهیل اخذ وثایق و تسریع در ترخیص ورود موقت مواد اولیه و کالاهای متعلق به واحدهای تولیدی - تسهیل در فرایند خروج و ورود مجدد ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز پروژه‌های خدمات فنی و مهندسی 		<p>از صادرات</p> <ul style="list-style-type: none"> • قانون برنامه ششم توسعه (۱۳۹۵)، ماده (۴): - اصلاح سیاست‌های ارزی و تجاری و تعرفه‌ای حداکثر تا پایان سال دوم اجرای قانون برنامه با رویکرد ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیر ساختن کالاهای تولید داخل <p>برای صادرات</p>	

□ جمع‌بندی

از جمله ویژگی‌های تحقق اقتصاد دانش بنیان، توسعه و تقویت خدمات و محصولات با فناوری بالا است که سهم بسزایی در اقتصاد کشور و تولید ناخالص داخلی دارد؛ با این حال، با وجود قوانین و سیاست‌های مختلفی که در حوزه حمایت از محصولات دانش‌بنیان در کشور وجود دارد، به دلیل شرایط اقتصادی حاکم بر کشور، تاکنون این حوزه آن طور که باید مورد حمایت قرار نگرفته است و تا رسیدن به جایگاه واقعی اقتصاد دانش بنیان در اقتصاد کشور فاصله قابل توجهی وجود دارد. هرچند که تقریباً تمامی مراجع قانونگذار و تصمیم‌ساز کشور به اهمیت اقتصاد دانش بنیان در رشد و توسعه اقتصادی کشور اذعان دارند، اما برای رسیدن به نتیجه مطلوب و دستیابی به رتبه اول منطقه در افق ۱۴۰۴، نیازمند همکاری و همیاری بیشتر نهادهای مربوط در حمایت از شرکت‌ها و فعالان حوزه دانش‌بنیان کشور براساس قوانین و سیاست‌های موجود کشور می‌باشیم تا بتوانیم با رشد و توسعه صادرات و خدمات محصولات دانش بنیانی، وابستگی کشور به صادرات منابع خام را به منظور تأمین منابع کاهش دهیم. همچنین، از آنجا ارائه آمار یکی از موضوعات مهم در تصمیم‌گیری و سیاستگذاری کلان در هر حوزه می‌باشد، لازم است یک مرجع واحد و تخصصی مسئولیت تعریف رسمی این محصولات و موارد تعیین شده را با توجه به شاخص‌های بین‌المللی و در هماهنگی با آنها و همچنین آمار مرتبط با آن را ارائه کند تا امکان بهبود و اصلاح مشکلات و چالش‌های این حوزه بیش از پیش فراهم شود.

